УДК 37:004

І. І. Остапйовська
м. Луцьк
shuhlyadka@ukr.net

ВПЛИВ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА НА ОСВІТУ

У статті актуалізовано поняття «інформаційне суспільство», «інформатизація суспільства», «інформатизація освіти». Наведено різноманітні підходи до дефініціювання даних понять, їх характеристичні особливості, складові, функції та особливості формування і перспективи розвитку. Проаналізовано зв'язок та взаємний вплив загальної інформатизації українського суспільства на процес інформатизації освіти. Досліджено особливості реформування освіти під впливом інформатизаційних процесів.

Ключові слова: *освіта, інформатизація, інформаційне суспільство, інформатизація суспільства, інформатизація освіти.*

Продовжуючи тенденції започатковані у XX ст. сьогодні триває стрімкий розвиток загальної інформатизації усіх сфер суспільства. Інформаційні технології на базі останніх досягнень інформатики та комп'ютерної техніки – сучасні або нові (новітні) інформаційні технології (СІТ або НІТ) – міцно увійшли не тільки у науку та техніку, але й стали невід'ємною частиною повсякденного життя. Таким чином, освіта як важлива складова частина діяльності кожного суспільства теж зазнала впливу глобальних інформаційних процесів. Наслідки цієї взаємодії в Україні мають подвійний характер: з одного боку, розвиток СІТ дозволяє ефективно опрацьовувати великі масиви інформації (створювати інформаційні продукти), а з іншого, спостерігається дефіцит як матеріальних та людських ресурсів (осіб із високим рівнем сформованості інформаційної компетентності), так і ефективних та загальнодоступних освітніх програм спрямованих на підвищення загального

рівня інформаційної культури кожного члена суспільства. Виявлені протиріччя між необхідністю якісно опрацьовувати постійно зростаючі об'єми різнорідної за змістом, походженням, формою представлення, сферою застосування і т. д. інформації та обмеженими матеріально-технічними засобами її належної обробки, браком високо кваліфікованих у сфері СІТ громадян та недостатня адаптованість сучасної освіти в Україні до вимог сьогодення спричинили вибір теми статті та обґрунтували її актуальність.

Концепцію інформаційного суспільства розробили та ввели у вжиток наступні зарубіжні дослідники: Д. Белл, Дж. Бенігер, З. Бжезинський, Р. Брейтенштейн, Е. Дж. Вільсон, В. Дайзард, Р. Дарендорф, Д. Естер, М. Кастельс, Й. Масуда, Дж. Нейсбіт, Д. Рісменда, Т. Розак, Е. Тоффлер, А. Турен, Ф. Уебстер, Ф. Феррароті та ін. Серед сучасних українських та російських учених її розвивають Г. Артамонов, В. Бебик, В. Гавловський, А. Гальчинський, Н. Гендіна, В. Іноземцев, Р. Калюжний, А. Колодюк, В. Цимбалюк, А. Чухно та ін. Дослідженням різноманітних аспектів інформатизації суспільства присвячені роботи І. Борисюка, Г. Жаворонкова, А. Литвин, В. Плескач, В. Тамбовцева, Л. Федулова, О. Шнипко, А. Урсула, В. Штанько та ін. Проблеми інформатизації освіти відображено у роботах цілого ряду дослідників: В. Бикова, Р. Гуревича, О. Воронкіна, А. Євтодюк, М. Жалдака, Ю. Жука, М. Кадемії, Л. Карташової, Т. Коваль, В. Кременя, В. Лапінського, Н. Морзе, В. Мудрака, А. Пилипчука, О. Співаковського та ін.

Метою статті є дослідити взаємний вплив загальної інформатизації суспільства на освіту. Відповідно до мети було вирішено наступні завдання: 1) актуалізовано поняття «інформаційне суспільство», «інформатизація», «інформатизація освіти»; 2) досліджено результати взаємовпливу інформатизації суспільства та інформатизації освіти в Україні.

Для висвітлення взаємовпливу загальної інформатизації на процес інформатизації освіти спочатку необхідно проаналізувати рівень розвитку сучасного суспільства. Таким чином виникає питання актуалізації поняття «інформаційне суспільство».

Інформаційне суспільство – це якісно новий еволюційний рівень людського суспільства. Так, американський учений Елвін (Олвін) Тоффлер виділив три головні типи цивілізацій, які проходило (і проходить) людство у процесі свого розвитку: 1) аграрно-ремісничий, 2) індустріальний, 3) інформаційно-комп'ютерний. Основою кожного із них дослідник вважав особливу технологічну систему, пов'язану, відповідно, з матерією, енергією та інформацією [6, 8]. Відповідно до цього розподілу не лише у сфері науки, але й серед широкого загалу в цілому останніми роками дедалі частіше використовують термін «інформаційне суспільство» (в англ. термінології: *information society*, *digital society*, *electronic society*, *e-society*). Він уперше з'явилися у США на початку 90-х рр. XX ст., а потім набув поширення і у розвинених країнах Західної Європи. Сьогодні його активно використовують також і в Україні. Варто відмітити, що на даний час не існує єдиного означення даного поняття. Нижче наведемо кілька з існуючих дефініцій.

1. Інформаційне суспільство – це суспільство з високим рівнем розвитку інформаційної культури (створення, переробки та використання інформації) [1].

2. Інформаційне суспільство – це етап переходу певного суспільства до нового перспективного стану свого соціально-економічного і науково-технічного розвитку – до суспільства знань, у якому головним джерелом існування і розвитку, основним ресурсом і рушійною силою прогресу стануть знання, які накопичило і продовжуватиме здобувати і накопичувати людство і які будуть ефективно використовуватись усіма підсистемами і членами даного суспільства для розв'язування своїх повсякденних і перспективних завдань [2].

3. Інформаційне суспільство – це постіндустріальне суспільство, де інформація використовується як стратегічний ресурс [2].

4. Інформаційне суспільство – це суспільство, в якому більшість працівників займаються створенням, збиранням, відображенням, реєстрацією, накопиченням, збереженням і поширенням інформації, особливо її вищої форми – знань [3, 86].

Варто зазначити що, однією із характеристичних ознак інформаційного

суспільства є величезне зростання обсягів інформації. Таким чином, у другій половині XX-го століття цей процес спричинив так званий «інформаційний вибух». Процес постійного збільшення обсягів інформації та зростання її ролі в забезпеченні життєдіяльності суспільства упродовж усієї історії людства незмінно супроводжувався розвитком і вдосконаленням засобів обробки інформації (зокрема – технічних) та виникненням й удосконалення відповідних технологій. В історії цивілізації відбулося кілька кардинальних перетворень у сфері опрацювання інформації, що дістали назву інформаційних революцій. Сучасні дослідники виділяють чотири таких перетворення:

1) перша інформаційна революція – винахід писемності. Відкриття нового способу фіксування і передачі знань між поколіннями; це радикально змінило суспільство, культуру та організацію діяльності людей;

2) друга інформаційна революція – винахід книгодрукування. Виникнення можливості якісного та кількісного збільшення джерел інформації; полегшення збереження інформаційної бази людства;

3) третя інформаційна революція – винахід електрики (поява телеграфу, телефону, радіо). Поява можливості накопичувати й оперативно передавати інформацію на відстані;

4) четверта, інформаційна революція – винахід мікропроцесорної техніки (поява персональних комп'ютерів). Виникнення якісно нових способів роботи з інформацією і, разом з тим, посилення інтелектуальних можливостей конкретної людини і суспільства в цілому [6, 9–10].

Наслідком четвертої інформаційної революції стала глобальна інформатизація суспільства.

Інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної

техніки [4].

Інформатизація є ключовим процесом інформаційного суспільства і, як зазначає В. М. Бебик, визначається наступними показниками:

1) здатністю самостійно і якісно продукувати всю необхідну для життєдіяльності суспільства інформацію;

2) наявністю повної та розвиненої інформаційної інфраструктури;

3) розвиненими можливостями обробки та використання і високим рівнем доступну всіх членів суспільства до необхідної інформації;

4) великою часткою працездатного населення, котре зайняте в інформаційному секторі економіки [1].

Розвиток цих показників залежить від матеріально-технічного та людського факторів.

У контексті нашого дослідження детальніше зупинимося на підвищенні якості людського потенціалу. Навіть, якщо буде повністю реалізовано потребу установ та організацій у комп'ютерній техніці, забезпечено безперебійну роботу електронних комунікацій, прийнято найдосконаліші закони з інформації та інформатизації, але при цьому до життя в інформаційному суспільстві не буде підготовлена людина, усі прийняті державні заходи для інформатизації не матимуть жодних результатів.

Таким чином, першочерговим для українського суспільства має бути розвиток людського потенціалу і, передусім, підвищення його якості, найважливішими при цьому є високий рівень освіти, професійна компетентність кадрів, спроможність до творчих рішень у нестандартних ситуаціях тощо. Для досягнення цього потрібні принципово нові підходи до змісту і структури усіх ланок системи освіти.

Для того, щоб не тільки спланувати потрібні процеси, але й зуміти на практиці їх втілити, потрібна велика кількість висококваліфікованих працівників – фахівців у сфері інформатики та інформаційних технологій, комп'ютерної техніки тощо. Таким чином, складовою частиною і найпершою умовою інформатизації суспільства є інформатизація освіти. Сьогодні серед

учених існують різні підходи до дефініціювання цього поняття. Наведемо деякі із них.

1. Інформатизація освіти – це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних із насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологіями [5, 150].

2. Інформатизація освіти – це впровадження у заклади системи освіти інформаційних засобів, які ґрунтуються на мікропроцесорній техніці, а також інформаційної продукції і педагогічних технологій, які базуються на цих засобах [5, 150].

3. Інформатизація освіти – це процес підготовки людини до повноцінного життя в умовах сучасного інформаційного світового співтовариства, до продуктивного використання інформації та знань на основі широкого використання обчислювальної техніки й засобів телекомунікації [6, 11].

Виходячи із наведених означень можна стверджувати, що для успішної соціалізації в умовах глобальної інформатизації кожному потрібно постійно підвищувати свій інформаційний рівень. Таким чином, одна із головних тенденцій інформатизації освіти полягає у поширенні неперервної освіти. Причому вона не повинна носити формальний характер, а бути практично спрямованою, враховувати усі сучасні вимоги до певної спеціальності, орієнтуватися на останні досягнення науки та техніки (в першу чергу – сучасних інформаційних технологій). Саме такий підхід сприятиме усуненню суперечності між стрімкими темпами збільшення інформації і обмеженими можливостями її засвоєння людиною в обмежений період навчання. Його реалізація відбувається через зміну до змісту навчання: освітні заклади повинні не подавати для засвоєння готові знання, а формувати навички вчитися, уміння знаходити потрібну інформацію у величезних її масивах, проводити аналіз та приймати правильні рішення. А педагог в умовах інформатизації освіти перетворюється із «авторитарного і єдиного та незаперечного» джерела знань у радника-консультанта, який вказує шляхи для самостійної роботи в сфері інформації.

Варто відзначити, що інформатизація освіти – це загально державне явище. Тому вона повинна бути регламентована на законодавчому рівні. Інформатизацію освіти на державному рівні необхідно спрямувати на виконання наступних завдань:

1) формування і розвиток інтелектуального потенціалу кожного громадянина та нації у цілому,

2) удосконалення форм і змісту навчально-виховного процесу,

3) впровадження СІТ навчання у широкий вжиток. Це надасть можливість в Україні вирішити наступні завдання:

1) будувати освіту із урахуванням вимог до сучасних освітніх систем,

2) ефективніше розв’язувати наявні проблеми,

3) впроваджувати нові освітні тенденції,

4) прогнозувати результати інноваційних нововведень;

5) забезпечити інтеграцію національної освіти до світової освітньої системи.

Підсумовуючи проведену роботу можна стверджувати, що сьогодні інформатизація суспільства є закономірним та глобальним явищем, пов’язаним із переходом людства до ери інформаційного суспільства. Воно пов’язане із лавиноподібним збільшенням об’ємів інформації та, відповідно, розвитком технологій необхідних для її опанування. Для того, щоб ефективно соціалізовуватися в сучасних умовах нашим сучасникам необхідно постійно засвоювати все нові знання, уміння та навички необхідні для результативної роботи з інформацією та СІТ. З цією метою виникає потреба у інформатизації освіти: переорієнтація її на використання принципу неперервної освіти; зміни змісту, форм, методів та засобів (із активним використанням останніх досягнень у галузі інформаційних технологій); перетворення педагогів із носіїв формальних знань на наставників, помічників у процесі самоосвітньої діяльності особистості.

Проте проведена дослідницька робота не вичерпує усіх аспектів проблеми. Детальнішої розробки потребують питання впливу інформатизації

суспільства на навчально-виховний процес початкової ланки освіти та методик окремих дисциплін.

Список використаних джерел

1. Бебик В.М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації / В. М. Бебик // Інформація і право. – 2011. – № 1. – С. 42–49.

2. Биков В. Є. Інформаційне суспільство і освіта [Електронний ресурс] / В. Є. Биков. – режим доступу до журн. : – http://lib.iitta.gov.ua/1185/1/Інформаційне_суспільство_і_освіта.pdf – (назва з екрану).

3. Інформаційне суспільство: Дефініції… : [Текст] / В. М. Брижко, А. А. Орєхов, В. С. Цимбалюк, О. Н. Кальченко, А. Н. Чорнобров ; за ред. Р. А. Калюжного, М. Я. Швеця. – К. : Інтеграл, 2002. – 220 с.

4. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 р. №74/98–ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №27–28. – Ст. 181; Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справи: Темат. добірка : У 2 ч. – К., 2002. – Ч. 1. – С. 45–51.

5. Сучасний педагогічний словник / упор. Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

6. Формирование информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях : учебн. пособ. / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, И. Л. Скипор, Г. А. Стародубова. – М. : Школьная библиотека, 2002. – 288 с. – (Профисиональная библиотечка школьного библиотекаря).

I. I. Ostapyovska
Lutsk

THE INFLUENCE OF INFORMATIZATION OF SOCIETY TO EDUCATION

The concepts of «information society», «informatization of society», «informatization of education» are actualized in this article. The different approaches to the attributes these concepts, their characteristic features, components, functions and features of the formation and development prospects are directed in it. Analyzed the relationship and mutual influence overall informatization of Ukrainian society in the process of informatization of education. The features of educational reform influenced by information technology processes are researched.

Key words: *education, information, information society, informatization of society, informatization of education.*

И. И. Остапйовская

г. Луцк

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА НА ОБРАЗОВАНИЕ

В статье актуализировано понятия «информационное общество», «информатизация общества», «информатизация образования». Приведены различные подходы к дефиницинированию данных понятий, их характеристические особенности, составляющие, функции и особенности формирования, а также – перспективы развития. Проанализированы связь и взаимное влияние общей информатизации украинского общества на процесс информатизации образования. Исследованы особенности реформирования образования под влиянием информатизационных процессов.

Ключевые слова: *образование, информатизация, информационное общество, информатизация общества, информатизация образования*

Стаття надійшла до редколегії 29.01.2016